

“AVRUPA BİRLİĞİ UYUM YASALARI ÇERÇEVESİNDE MESLEK YETERLİLİKLERİN TANINMASI VE OLASI ETKİLERİ”

B. Burak KAPTAN¹

Özet:

Avrupa Birliği Genel sekreterliği tarafından düzenlenen “Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı” ile 7 meslek alanı karşılıklı olarak tanınmakta ve bu meslekler tarafından sunulan hizmetler, serbest dolaşım hakkı kazanmaktadır. Bu meslek alanları dışında kalan mesleklerin hizmet sunabilmesi için, bazı koşulları yerine getirmesi söz konusu olmaktadır. Özellikle eğitimle başlayan ve hizmet alanlarıyla devam eden “yeniden biçimlendirme” süreciyle birlikte, mesleklerinde çalışmak isteyen meslek adamlarına bazı yükümlülükler getirilmektedir. Mesleklerin ve dolayısıyla meslektaşlarımızın tanınabilmesi için; *mesleki tanınırlık*, *akademik tanınırlık* ve *akreditasyon* süreçleri ile değerlendirilmesi beklenmektedir. Mesleklerdeki hizmet sunma süreç ve alışkanlıklarımızın dışında biçimlenmeye başlayan bu yapıda meslek kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir. Meslek alanlarının tanımlanması, yapılandırılması ve hizmet sunumunun gerçekleştirilebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin dışında, meslektaşlarının bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, sürdürülebilir ve sürekli eğitim anlayışının uygulanması ve en önemlisi gerekli eşdeğerlendirmenin yapılması beklenmektedir.

Giriş:

“Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı” ülkemize ait özgün bir kanun tasarısı taslağı çalışması olmayıp, AB üyesi ülkeler için hazırlanmış olan “COM (2002) 119/Mesleki Yeterliklerin Tanınması Direktifi” Taslağı’nın çevirisi baz alınarak hazırlanan ve Avrupa Birliği müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde, ulusal ölçekte mesleki tanınırlıkların kanuna uyarlanması çalışmalarını içeren bir yapıdadır.

¹ TMMOB Yönetim Kurulu Y. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İçmimarlık Bölümü, Yrd. Doç. Eskişehir.

Başlangıçta, insan yaşamıyla doğrudan ilgili olan 3 meslek alanı üzerinde çalışma yapılması planlanmıştı: Hukuk, Sağlık, Mimarlık. Ancak “Hukuk”, kendi alanını bu kanun tasarısı dışında bırakmış ve kalan 2 meslek alanı içinde toplam 7 ayrı meslek, başlıklar altında ele alınmıştır. “Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı”; Tıp Doktorları, Genel Bakımdan Sorumlu Hemşireler, Ebelik, Diş Hekimliği, Veteriner Cerrahlik, Eczacılık ve Mimarlığı ayrı bir direktif altında toplamaktadır.

Bu kanun tasarısı, 89/48 EEC, 92/51 EEC, 99/42 EEC sayılı Avrupa Birliği genel direktifleri ile birlikte 12 ayrı sektörel tanınırlık ve dolaşım direktifini de kapsayan, toplam 15 direktifin birleştirilmesini kapsamaktadır. Toplam 402 adet ayrı meslek alanını ise, “Genel” başlığı altında ayrı bir bölümde ele almaktadır. Ancak, yukarıda aktarılan 7 meslek grubu belirli koşulları yerine getirmeleri durumunda, otomatik olarak tanınan, serbest dolaşım ve hizmet olanağını hak kazanmaktadırlar. Bu direktifin, sadece Avrupa Birliği için hazırlanmış bir kanun tasarısının, ülkemizde yeralan kavramlar içinde karşılıklarının aranması yolunda bir çabayı kapsamaktadır.

Mesleki Yeterliliklerin Karşılıklı Tanınması:

Otomatik Tanıma: Kanun taslağında yeralan ve 7 meslek grubunu kapsayan koşulları içeren bir tanımadır.

Eğitim Belgeleri Bazında Tanıma: 5 farklı mesleki tanınırlık düzeyi bulunmaktadır. İlgili tasarının 11. maddesinde eğitim düzeyleri;

- a) 1. seviye, “yeterlilik tasdiki”;
- b) 2. seviye, “sertifika”;
- c) 3. seviye, “kısa dönemli bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma”;
- d) 4. seviye, “orta düzeyde bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma”;
- e) 5. seviye, “daha yüksek düzeyde bir eğitim kursunun başarıyla tamamlandığını belgeleyen diploma”

ile karşılık bulmakta ve 5. düzey en az dört yıllık (ya da daha yukarı) bir eğitim süresine karşılık geldiği kabul edilmektedir. 5. seviye olarak adlandırılan eğitim düzeyi: “Belirli bir mesleğin uğraşısına amaçlanmış ve en az dört yıl süreli orta eğitim-sonrası programı veya eşdeğer sürede orta eğitim-sonrası part-time bir program içeren ve, muhtemelen orta eğitim-sonrası programına ek

olarak gerekli olan mesleki eğitim, deneme veya mesleki uygulama veren bir üniversitede veya enstitüde yürütülen düzenli eğitim” olarak tanımlanmaktadır.

Bu eğitim ilgili kurum tarafından onay ve denetime açık olmaktadır. Ayrıca, eğitim, denetim ve onay ile ilgili düzenlemelerin ulusal yönetmeliklere uygun düzenlenmesi beklenmektedir.

Mesleki Deneyim Bazında Tanıma: Tanınma isteyen kişinin Avrupa Birliği içinde yer alan meslek örgütlerinin oluşturduğu birlik, konsey ya da özdeş kurumlar tarafından tanınmış olan işyerlerinde belirli sürelerle çalışması ve sertifikalandırılması biçiminde tanımlanmaktadır. Bu tanıma ile ilgili meslek alanları ilgili kanun taslağının eklerinde listelenmiştir.

Telafi Edici Önlemler: Serbest Hizmet dolaşımı ile ülkeye başvuran kişinin yeterliliklerin tanınması olanağını sağlar. Telafi önlemi bir yetenek testi veya bir uyum süreci ile sağlanabilir.

7 meslek alanının otomatik tanınması dışında kalan meslekler içinde benzer bir yöntem uygulanmaktadır. Ancak bu uygulamada tanınma bazı koşulları da beraberinde getirmektedir.

1. Mesleki Tanınırılık

Meslek alanında tanınma ancak Avrupa Birliği çatısı altında yer alan özdeş kurumların çalışmaları ile olanaklıdır. Bir çok meslek alanı, Avrupa Birliği üyesi ya da Gümrük Birliği (European Free Trade Association-EFTA) üyesi ülkelerin ilgili meslek kuruluşlarının üye olduğu **konsey, birlik, federasyon** gibi kuruluşlarla ortak çalışarak meslekle ilgili ulusal yönetmeliklere uyum sağlama olanağına sahiptir. Bu kuruluşların bazılarında temel bazı özellikler tanınırılık için koşul olarak ortaya konmaktadır.

Örneğin; 12 yıllık bir orta öğrenim, 4 yıllık bir üniversite eğitimi, onaylı bir kuruluştan sertifikalı bir mesleki deneyim, 300 ECTS kredisi, ve kendi ulusal meslek örgütüne üye olmak koşulları içindedir.

Dolayısıyla, mesleki tanınırılık bir anlamda aşağıdaki süreç önerilmektedir.

1. 12 yıllık temel öğrenim eğitimi (liseler 4 yıla çıkarılmaktadır),
2. 4 Yıllık Üniversite (meslek alanı temel eğitimi) eğitimi,

3. +2 yıllık meslekte uygulamalı çalışma (staj), meslek içi eğitim ve sertifika programlarını kapsamaktadır.

4. 2001 yılında üniversite eğitiminde uygulanmaya başlanan Socrates-Erasmus programında dersler karşılığında elde edilen krediler ECTS olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla alınan ECTS kredileri ile meslektaş adayı ilk kez, 4 yıllık temel eğitim içinde karşılaşmaktadır. Ancak Erasmus programı her yıl için en fazla 60 ECTS kredisi önermektedir. Bu nedenle 4 yıl sonunda meslektaş adayının toplam 240 ECTS kredisi bulunacaktır. Bu kredinin 300'e tamamlanabilmesi için eğitim sonrası uygulamalar kapsamında çalışmaları yapması beklenmektedir. Ayrıca; **300 ECTS Kredi için;**

- Akredite olmuş bir yüksek öğrenim kurumunda 5 yıllık lisans-üstü diploması veya,
- Akredite olmuş bir yüksek öğrenim kurumunda lisans programı diploması ve 300 ECTS kredisinden az olan bu program sonrasında söz konusu farkı gidermek için kendi ulusal meslek örgütleri veya üniversitelerce sertifikalandırılmış ve onaylanmış eşdeğer kredide CPD (akredite olmuş) aktiviteleri yani meslek içi eğitimi tamamlaması gerekmektedir.

2. Akademik Tanınırlık

Avrupa Komisyonu Eğitim Programları kapsamında uygulanmaya başlanan **Socrates** eğitim programında üniversite eğitimini tanımlayan **Erasmus**'a bağlı olarak 2010 yılına kadar taraf ülkeler Avrupa Yüksek Öğrenim Alanını yaratmak üzere kendi yüksek öğrenim düzenlemelerini tamamlamayı hedeflemektedir. 2001'de Türkiye'nin Avrupa Yüksek Öğrenim Alanına başvurusunun kabulü ile üniversitelerde ECTS kredi sistemi ve Diploma "Supplement" kriterleri uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulama ile meslektaşlarımız mesleki tanınırlık aşamasındaki gerekli ECTS barajını doldurma yolunda kredileri toplayarak, yeterli konuma gelerek Avrupa Birliği içerisinde meslek alanında tanınırlık ve çalışabilirliğini sağlayabilecektir.

Diploma aşaması için, Avrupa Eğitim Alanı'nın yapılandırılması çalışmaları, Bologna Süreci² çalışmaları ile başlayan eğitimde birlik ve paylaşım çalışmaları sonucu akademik tanınırlık sağlanmaktadır.

² Sorbone(1998), Bologna (1999), Prag (2001) ve Berlin (2003) süreçlerini de kapsamaktadır.

Akademik tanınırlık için 5. düzey diploma bir ön şart olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, mesleki deneyim çalışması ve gerekli durumlarda kanun taslağında yer alan telafi edici önlemler bulunmaktadır.

3. Akreditasyon

Bu taslak/kanun içinde yer alan “ortak platformlar ve koordinatörler”e, önemli görev ve yetkiler verilmektedir. Bunların ilki eğitimin akreditasyonudur. Zaman zaman eğitimin yeterliliği tartışılmaktadır. Bu kanun taslağı onaylandıktan sonra hem eğitim hem de meslek alanlarında akreditasyon yetkisi etkili bir araç olacaktır. Buna ek olarak “Yetkili Kuruluşlar” başlığı altında getirilen tanımlamalarda bir değerlendirme yapılabilme olanağı bulabilmektedir. Kanun taslağının bütünselliği içerisindeki bu değerlendirmede “yetkili kuruluş”a ait görev ve yetki tanımları ülkemizde eğitim kurumlarını işaret etmemektedir. 5. düzeyde yer alacak bir meslek alanı için bu eğitim kurumu **üniversitelerdir**. Bu kurumlar vermiş oldukları eğitimin başarıyla tamamlanması sonucunda, süreci diploma ile belgelemektedir. Dolayısıyla diplomanın geçerliliğine dair otorite üniversite olması beklenmektedir.

Bu diplomanın yurtdışından alınması halinde geçerliğini belirleyen ve “denklik belgesi”ni veren otorite ise **Yüksek Öğretim Kurumu**’dur. YÖK kendi kanununa uygun olarak yüksek öğrenim alanını düzenleyen, belirleyen üniversiteler üstü bir kurul niteliğinde çalışmakta ve ilgili görevin de bu kuruma devredilmesi beklenmektedir.

Diğer bir yetki alması beklenen kurumlar ise meslek odalarıdır. Kanun taslağında yer alan ve tanınırlık için gerekli olan meslek içi eğitimin verilmesi ve sertifikalandırılması, mesleki yeterliğin belgelenmesi, diploma ile edinilmiş unvanların uygulama alanlarının düzenlenmesi, meslek çalışanlarının sicillerinin tutulması gibi konularda otorite ise; meslek kuruluşları yani **Meslek Odaları** olarak tanımlanması beklenmektedir.

DEĞERLENDİRME

“COM (2002) 119/Mesleki Yeterliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı”, ülkemizde mesleklerin kurumsal yapılandırılmasına yönelik bir “çerçeve kanun” çalışması olarak görülmelidir.

2005 yazında yürürlüğe girmesi öngörülen bu kanunun hükümlerine dair bir **çeviri kanun/AB mevzuatı** olması nedeniyle içerik olarak çok fazla bir değişiklik yapmak ya da bu yönde öneri getirilmesinin olası olmadığı, çalışmanın sürdürüldüğü dönem süresince anlaşılmıştır.

Bu taslakta amaç, meslekler açısından ölçülebilir ortak ilkelerin belirlenmesini kapsamaktadır.

Aynı zamanda, Avrupa Birliği için minimum gereksinimleri tanımlamaktadır. Avrupa Birliği içerisinde ulusal ölçekte birbirinden çok farklı uygulamalar gerçekleştirilmekle birlikte, bunlar mesleki tanınırlık direktifi kapsamı altında ortak minimum değerlerle, kendi ulusal düzenlemeleri çerçevesinde düzenlenmekte ve verilecek **hizmeti serbest dolaşıma** açılmaktadır.

Avrupa Birliği Parlamentosu tarafından onaylanan, ancak Avrupa Birliği Konseyi tarafından henüz onaylanmayan bu kanun teklifi, bu nedenlerden dolayı uygulanamamaktadır. Buna rağmen, Türkiye’de uygulanması ancak konsey onayı alındıktan sonra söz konusu olmalıdır.

Diğer yandan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu kanun taslağını kabul etmiş ve dolayısıyla ulusal ölçekte uygulamayı taahhüt etmiştir. 2005 yılının 2. yarısında başlaması beklenen “Tarama Süreci”nde gündeme gelecek konulardan biri olarak düşünülmektedir.

Türkiye çalışmalarında kanun taslağı içinde yer alan bazı kavramlar henüz açıkça ortaya konamamaktadır. **Ortak platform, Koordinatör, Kontak noktası, Yetkili kuruluş, Reel dolaşım** gibi kavramlar ulusal yönetmeliklerle karşılaştırıldığında, ülkemizde özdeş ya da yakın görev, sorumluluk ve işleve sahip kurumlar bulunmaktadır. Kısaca tekrar değinmek gerekirse platformlar için TMMOB, yetkili kuruluşlar için üniversite ve Yüksek Öğretim Kurumu, kontak noktası meslek odaları olarak karşılık bulabilmektedir.

SONUÇ:

Mesleklerin kendi **ulusal yasalarını** düzenlemeleri beklenmektedir. Bu kanunlar ile meslek alanları, uluslararası tanınırlığın belirlenebilmesine temel oluşturacaktır.

Bu aşamada bir konu gündeme gelmektedir. Ya meslek grupları ilgili düzenlemeler yapılmaz ya da yapılmakta geç kalınırsa ne olur? Bu sorunun cevabı; “O zaman Avrupa Birliği, ilgili konularda, gerekli koşulları ve ilkeleri kendi yapısına uygun olarak ortaya koyacak ve uyulmasını isteyecektir. Bu uygulamanın bir diğer sonucu, uygulama alanlarında oluşacak hizmet açığı, Avrupa

Birliği'ne üye olan ülkelerdeki meslektaşlarımız tarafından kapatılacaktır. Dolayısıyla, bu güne kadar uygulama yapan meslektaşlarımız, ilgili koşulları yerine getirmediikleri süre boyunca, mesleklerini yapamayacaklardır.

Mesleklerin uygulama alanlarının tanımlanabilmesi için gerekli olan ulusal yönetmelikler çerçevesinde, mesleğin uygulama ortamları ve bununla ilgili düzenlemeler ile üyenin mesleki davranış ilkelerine uygun olarak hizmet vermesinin sağlanması, sürdürülebilir ve sürekli eğitim anlayışı çerçevesinde meslek içi eğitim ve uzmanlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi ve tüm bu edinimlerin birey temelinde sicil ile kayıt altına alınması, çok açık bir biçimde Meslek Odalarını ve görevlerini işaret etmektedir. Odaların hizmet yapısı, şube ve temsilcilik yoluyla üyelere ulaşma ve sicil tutma yaklaşımı bu görevi doğru ve nitelikli bir biçimde yerine getirebileceğinin göstergesi olmaktadır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer konuda, bu taslak yürürlüğe girdiği anda **bu “direktifler” ile çelişen diğer kanunlardaki tüm hükümler geçersiz sayılması göz önüne alınmalıdır.** Yapılacak yeni düzenleme ile ülkemizde mesleki uygulama ve eğitim alanlarındaki temel ve etkin kurumlar arasındaki örgütlenmenin değerlendirilmesi gereksinimini ortaya koymaktadır.

Şu an kullanılmakta olan, TMMOB Kanunu (6235) ve Mimarlar Mühendisler Hakkında Kanun (3458), yalnızca “diploma” tanımını belirleyerek her yeni mezun mühendisi mesleğini icra için yeterli kılmaktadır. Ancak bu ve buna benzer kanunların devreye girmesi ile 4 yıllık temel eğitim yeterli olmamaktadır. 4 yıllık üniversite eğitimi sonrasında **+2 yıl**, çalışma/staj süreci içinde uygulamalı olarak eğitimini tamamlama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu 2 yıllık çalışma süreci meslek odası tarafından ve denetlenen ve onaylanmış işyerlerinde geçirilerek bir sertifika ile belgelenmektedir. Belgeleme sonucu mezun olan ve uygulama yapmış bireyler meslekte yetki imzasına sahip olabilecektir.

Tasarı ile ortaya konan modelin temel ilkesi, **“diploma gereklidir ancak, mesleği yapabilmek için yeterli değildir. Yeterlilik için uygulama yapılması gereklidir”.** Bu kanun taslağı uygulamaya başlanıldığı zaman yetkin ve uzman mühendis-mimar kavramları ile karşılaşılabacaktır. Bu kavramla ilgili çalışmalar TMMOB ve yapısındaki bazı meslek kuruluşları tarafından yaklaşık 9 yıldır sürmektedir.

Son olarak meslek alanlarında yaşanan bazı sıkıntuların bir anlamdaki çözümü olacak “Serbest Mühendislik Hizmetleri Yönetmeliği” yenilenerek hızlı bir biçimde uygulamaya konmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar:

Bologna Declaration 1999

<http://www.swap.ac.uk/Quality/Bologna.asp>

Eğitim işbirliğinde avrupa boyutu-Socrates ve Türkiye

<http://atlas.cc.itu.edu.tr/~aegee/futureofsocrates/fosa.ppt>

Towards The European Higher Education Area-Bologna Process

Template For National Reports 2004-2005

Avrupa Birliği – Türkiye İlişkileri ve TMMOB, Ocak 2005

The European Higher Education Area-Joint Declaration Of The European Ministers of Education Convened, Bologna, 19 Haziran 1999